

xilio, & de voluntate ac de intellectu. Minor verò suadetur. Talis habitus supernaturalis in voluntate receptus, nec exit virtus theologica (cùm virtutes theologicae sint tantum tres, nimurum fides, spes, & charitas) nec moralis infusa; quia virtutes morales infusa amittuntur per peccatum mortale cum ipsa gratia à qua emanant, si verò talis habitus datetur in voluntate, ille in peccatore remaneret, sicut fides, cùm peccator actum fidei informis elicere possit: Ergo talis habitus in voluntate admittendus non est.

Respondeo primò negando sequelam Majoris; sicut enim in naturalibus ad opera artis efficienda, ponitur habitus in solo intellectu, non autem in voluntate, quamvis ipse & instrumenta debeant à voluntate moveri: ita ad assentiendum mystérijs revelatis non est ponendus habitus in voluntate, sed in solo intellectu; licet intellectus assensum fidei non eliciat, nisi applicatus à voluntate, sed sufficit quod voluntas ad hanc applicationem per actuale auxilium elevetur. Ratio verò disparitatis inter intellectum & voluntatem, quantum ad actum fidei, est quia intellectus est elicivus immediatè actus fidei, & ideo in eo est formalis & immediata difficultas; quæ debet superari per habitum; voluntas verò mediata solùm & applicatiæ ad illum concurrit, & ideo habitu non eget.

Respondeo secundò, datâ sequelâ Majoris, negando Minorem. Ad cuius probationem dicendum est, talen habitum in voluntate receptum, nec esse propriè virtutem moralem, nec theologicam, sed reductivè pertinere ad virtutem theologicam, scilicet ad fidem, ut via & dispositio ad illam. Utraque solutio probabilis est, licet prima videatur probabilior, & facilior. Sed de hoc fusiùs in tractatu de fide cap.7.



CAPUT II.

De necessitate gratia ad volitionem & operationem boni.

1. Certeum de fide est contra Pelagianos & Semipelagianos, non posse hominem lapsum absque gratia auxilio, quidquam cogitare, velle, aut facere, quod conducat ad vitam æternam; hoc enim evidenter docet Scriptura Joan. 6. *Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me traxerit eum,* & 15. *Sine me nihil potest facere.* 1. Corinth. 12. *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto.* Idem constat ex definitionibus Arausicanis can. 7. & Tridentini sess. 6. can. 1.2. & 3. Ratio etiam id suadet, cùm enim vita æterna sit quid supernaturale, excedens omnem naturæ creatæ & creabilis exigentiam, media ei proportionata debent esse supernaturalia, adeoque omnes naturæ vires excendentia. Solum ergo difficultas esse paret, si homo pariter gratiæ indiget ad volendum & operandum bonum morale ordinis naturalis, seu ad elicendos actus honestos & moraliter bonos, quales sunt colere parentes, subvenire egenis, prudenter gubernare Rempublicam, reddere unicuique quod suum est: vel ad id sufficiat vis naturalis liberi arbitrij, seu inclinatio illi à natura insita ad bonum honestum, quæ per peccatum originale omnino extinta non est, sed duxerat imminuta ac debilitata?

2. In cuius celeberrimæ difficultatis resolutio-

ne, variè opinantur Authores: Quidam enim ad quodvis honestatis opus, gratiæ habitualis influxum, & charitatis imperium desiderant, ut Michael Bajus. Alij cum Jansenio influxum saltem fidei Christianæ necessariò exigunt. Alij gratiam quandam actualiæ auxiliante necessariam esse existimant. Ita Gregorius Ariminensis, & Vasquez, quos ex nostris sequitur Vincentius Contensonius in sua Theologia mentis & cordis. Thomistæ demum, & alij communiter, docent ad id sufficere vires liberi arbitrij, cum generali Dei concursu.

S. I.

Confutantur tres prima sententiae, & quarta statuitur.

3. Dico primò, ad opus morale ordinis naturalis, non requiritur gratia habitualis, nec charitatis imperium.

Prima pars videtur esse de fide, colligitur enim manifestè ex Tridentino sess. 6. can. 7. ubi anathema dicitur ei qui dixerit, omnia opera quæ ante justificationem sunt vera esse peccata. Et can. 8. damnatur ille qui dixerit metum gehennæ esse malum: Sed hic metus reperitur in peccatoribus ante adeptam gratiam justificationis: Ergo ex Tridentino quaecumque sunt à peccatoribus, ante adeptam justificationem, non sunt mala. Unde Scriptura horatur peccatores ad eleemosynam, & alia bona opera, quod non faceret si illa non possent fieri à peccatore, sine permixtione peccati; atque Danielis 4. Nabuchodonosori, *Peccata tua eleemosynis redime.* constat autem operibus malis peccata redimi non posse. Demum Augustinus de Spir. & litt. cap. 24. hæc scribit: *Sicut non impediunt à vita aeterna justum quedam peccata venialia, sine quibus hac vita non ducitur; sic ad salutem eternam nihil proficiunt aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cuiuslibet hominis pessimi inventur.* Quibus aperte declarat, quod sicut fragilis humana, vi proflus ineluctabili, impluat sepe peccatis nonnullis venialibus quantumlibet justum; ita lumen vultus Domini, naturaliter indutum homini, atque inextinguibilis boni & æquæ ratio, assidue sollicitans animum, extorquet frequenter à quovis pessimo levia nonnulla & facilita bona opera naturalia, nullius permixtione mali aut intentionis nequam vitiata. Unde Chrysostom. homil. 67. ad populum: *Non potest malus omnino malus esse, sed evenit ut aliquid habeat boni; neque bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere peccata.*

4. Ex his probata manet secunda pars, cùm enim charitas sit inseparabilis à gratia habituali, si absque ejus influxu possit elici à peccatoribus non justificatis aliquod opus honestum & moraliter bonum; illud pariter absque motione & imperio charitatis, ab illis effici posse manifestum erit.

Addo quod in hoc distinguitur honestas moralis nostrorum actuum, à bonitate illorum supernaturale & meritaria vita æternæ, quod prima, cùm sit purè naturalis, constituitur absque habitudine ad finem supernaturalem, per solam conformitatem quam actus habet cum recta ratione & prudenter naturali; secunda verò procedit ex influxu gratiæ & charitatis, actus nostris in finem supernaturalem referentis; unde licet homo sine charitate non possit elicere actus moraliter bonos ordinis supernaturalis, & meritorios vita æternæ, bene tamen actus honestos & moraliter bonos ordinis naturalis, v. g. colere parentes, obediens superiori

superioribus, subvenire egenis; isti enim actus ex fine proximo, seu objecto, habent honestatem seu bonitatem moraliter; unde ut sint moraliter boni, non est necesse quod illam à fine extrinseco & imperio charitatis participant. Alioquin si quolibet opus honestum & moraliter bonum, deberet fieri ex motivo charitatis, sequeretur nullam dari virtutem; præter charitatem, cui soli competit operari propter tale motivum, quod Scripturæ & SS. Patribus, qui plures alias virtutes agnoscunt & commendant pluribus locis, manifestè repugnat. De quo fusiùs in tractatu de Virtutibus in communi cap. 6.

5. Dico secundò, ad eliciendum opus honestum & moraliter bonum, naturali honestate & bonitate, non requiritur fides.

Probatur primò: In infidelibus dantur aliqua opera honesta & moraliter bona: Ergo ad illa non requiritur fides in operante, sed sufficit lumen naturale rationis. Consequentia patet. Anecdentes probatur ex Scriptura, quæ variis in locis refert aliqua infidelium opera fuisse à Deo remunerata. Nam Exodi 1. ait Deum remunerasse ostretices Ægyptias, ob beneficium ab eis præstatum Israëlitis, & aedificasse illis domos. Et Ezechiel. 29. Nabuchodonosor dicitur sui operis mercede ad Deo accepisse. *Ex quo* (inquit Hieronymus) intelligimus, etiam Ethniconos, si quid operis boni fecerint, non absue mercede Dei iudicio præteriri. Unde Augustinus lib. 5. de civit. Dei cap. 15. assertur Deum dedisse Romanis amplum imperium, ut eorum virtutes in hac vita remunerationem aliquam haberent: Atqui Deus non remunerat opera mala & perversa, sed tantum bona & honesta: Ergo in infidelibus dantur aliqua opera honesta & moraliter bona. Unde Augustinus de spiritu & litt. cap. 27. ait esse quadam facta infidelium à gratia Christi alienorum, que secundum iustitia regulam, non modò vituperare non possunt, verum etiam merito recte laudamus, &c. Quare epist. 130. laudat continentiam Polemonis ethnici, & ait illam fuisse donum Dei.

6. Respondet Jansenius, his & similibus testimoniis solum probati, dari in infidelibus aliqua opera bona ex officio, seu ex objecto, non autem ex parte finis.

Sed contra primò: Scriptura, Hieronymus, & Augustinus, locis citatis restantur, aliqua infidelium opera fuisse à Deo remunerata: At si illa fuissent bona solum ex objecto, & mala ex parte finis, seu mala ex intentione & affectu operantis, non fuissent remunerata à Deo, cùm talia opera non mercedem sed pœnam mereantur: Ergo Scriptura & SS. Patres citati, sentiunt illa fuisse bona, non solum ex officio, seu ex objecto, sed etiam ex fine operantis.

Contra secundò: Augustinus citatus ait opera aliqua infidelium esse adè bona, ut secundum iustitia regulam merito recte laudanda sint: Sed iustitia regula attendit præcipue ad finem & intentionem operantis, & operantem actum bonum ex mala intentione, non dignum laude sed vituperio censet: Ergo Augustinus sentit dari in infidelibus aliqua bona opera, non solum ex objecto quod recipiunt, sed etiam ex fine & intentione quæ sunt. Nec obest quod idem S. Doctor ibidem de illis infidelium operibus subjungat: *Quamvis si dissentiantur quo fine sunt, vix inveniuntur qua iustitia debitam laudem mereantur.* Nam particula vix, non significat talia bona opera nunquam in infidelibus reperi, sed tantum raro & difficulter in ipsis inveniri, quia illi ut plurimum ex aliquo pravo motivo,

præsertim ex vana gloria, operantur, ut infra dicimus.

Contra tertio: Idem S. Doctor epist. 99. ad Evidium afferit dari in infidelibus aliqua opera adè bona ut merito proponantur imitanda: Sed opera bona solum ex objecto, & mala ex fine operantis, cùm sint vera peccata, non debent proponi ut imitanda, sed potius ut detestanda; alioquin deberet proponi ut imitandus ille qui daret eleemosynam feminæ indigentia, ex intentione eam inducendi in peccatum, quod est absurdum: Ergo &c.

7. Probatur secundò conclusio ex D. Thoma, qui aperte favet nostra sententia. Nam super caput. 14. epistola ad Roman. lect. 3. sic ait: *Cum aliquis infidelis ex dictamin rationis aliquid bonum faciat, non referendo ad malum finem non peccat. Non tamen opus ejus est meritorium, quia non est gratia informatum & super cap. 2. epistola ad Titum lect. 4. expponens hæc verba Apostoli: Coinqnatis autem & infidelibus nihil est mundum. Subdit: Quando peccator facit aliquid bonum, secundum quod est peccator & infidelis, totum est peccatum ex radice: sed si quis facit ex principio aliquid bonum quod habet, ut fidei informis, vel natura, non est immundus. Item 2. 2. qu. 10. arric. 4. querit, utrum omnis alio infidelis sit peccatum? Et respondet negativè: Quia (inquit resp. ad 3.) per infidelitatem non corruptit totaliter in infidelibus ratio naturalis, quin remaneat in ipsis aliqua veri cognitio, per quam facere possunt aliquid opus de genere bonorum. Quam rationem insinuat S. Augustinus de spiritu & litt. cap. 28. his verbis: *Verumtamen quia non usque ad eum in anima humana, imago Dei terrenorum afflictum labore detrita est, ut nulla in ea velut linea extrema remanserint, unde merito dicitur posse, etiam in impietate vita sua facere aliqua legis vel sapere.**

8. Probatur tertio conclusio convellendo præcipuum fundamentum Jansenij: Idecirco enim ille existimat omnia infidelium opera esse peccata, quia opera sua, ex officio seu objecto bona, vel in pravum infidelitatis sua finem referunt, vel saltum in verum finem Deum quem ignorant, referre omitterunt; unde illa sunt mala, vel ex appositione præfinis, vel ex omissione debiti: Sed utrumque falsum est: Ergo ruit præcipuum fundamentum Jansenij. Minor quantum ad primam partem patet, potest enim infidelis dare eleemosynam indigenti, absque eo quod illud opus referat in suum idolum, seu in pravum sua infidelitatis finem, ut constat ex testimonio D. Thomæ jam adductis, & ex doctrina quæ tradit 2. 2. quæst. 10. artic. 4. in corp. ubi sic ait:

Sicut habens fidem potest aliquid peccatum committere in actu, quem non refert ad fidei finem, vel venialiter, vel etiam mortaliter peccando: ita etiam infidelis potest aliquem actum bonum facere, in eo quod non refert ad finem infidelitatis. Et sane (inquit Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 10.) si potest unusquisque pro libito suo projicere denarium in flumen, cur non poterit donare pauperi, sine illa mala circumstantia, è quod honestum est?

Secunda vero ejusdem Minoris pars sic ostenditur: Ad hoc ut aliquis actus humanus sit honestus & moraliter bonus, honestate & bonitate naturali, non requiritur quod in Deum tanquam in ultimum finem ordinetur. Tum quia, ut præcedenti coniunctione dicebamus, in hoc distinguitur honestas moralis actuum humanorum, ab eorum honestate supernaturali, & meritaria vita æternæ, quod prima constituitur per ordinem & relationem ad bonum honestum & rationi consonum, quod ex se tendit in Deum ut luminis rationis, & totius boni honesti

SEPTIMUS.

152

TRACTATUS

ad dementes ac stolidi, ut dicentes per illa hominem justificari (alioquin affirmarent peccata alii peccatis deleri) sed hoc asserebant de operibus moraliter bonis, tam ex objecto, quam ex fine & intentione operantis: Ergo Concilium supponit talia opera per vires naturae fieri posse.

10. Probatur secundum ex Augustino, qui, ut praecedenti conclusione ostendimus, cap. 27. & 28. libri de spiritu & littera docet infideles aliqua fecisse bona opera, quia secundum iustitia regulam meritum regne laudamus, subindeque non solum ex officio, seu ex objecto, sed etiam ex fine operantis, bona; cum regula iustitiae attendat principium ad finem & intentionem operantis, & operantem actum bonum ex intentione mala, non dignum laude, sed vituperio censeat, ut supra annotavimus: Atqui Augustinus censet infideles talia opera fecisse ex solis viribus liberi arbitrij, & sine gratia naturae superaddita: Ergo juxta eius doctrinam, homo in statu naturae lapide, per solas naturae vires, potest efficere aliqua opera honesta, & bona, non solum ex objecto, sed etiam ex fine operantis. Major pater ex dictis conclusione praecedenti, Minor vero constat, ex ratione quam Augustinus ibidem cap. 28. assignat, ait enim infideles opera illa bona, & secundum iustitiae regulam laudandam, fecisse, quia non sive adeo in anima humana, imago Dei terrenorum affectuum labore detrita est, ut nulla in ea velut linea extrema remanerint, unde merito dici possit, etiam in impietate vita sua, facere aliqua legis, vel sapere. Et paulo infra iusdem infidelium loquens, subdit: p. si homines erant, & si illa natura inerat eis, quia legitimum aliquid anima rationalis & sentit & sapit, eis non esset illa pietas, qua transiret in vitam aeternam.

11. Probatur tertius ex D. Thoma, qui etiam aperte favet nostra sententie, nam quæst. 24. de veritate, art. 14. querit. Virum liberum arbitrium possum in bonum sine gratia? Et sic responderet: Ad bonum quod est supra naturam, constat liberum arbitrium non posse sine gratia, quia per hujusmodi bonum homo vitam aeternam meretur, constat autem quod sine gratia homo mereri non potest. Illud autem bonum quod est natura humana proportionatum, potest homo per liberum arbitrium expiere. Quod autem per bonum naturae humanae proportionatum intelligat bonum honestum & morale ordinis naturalis, ut est largitio elemosynæ, liquet ex verbis istis immediate praecedentibus: Atius iste qui est dare elemosynam est bonum proportionatum viribus humanis, secundum quod ex quadam naturali dilectione vel benignitate homo ad hoc movetur: Ergo ex D. Thoma homo per liberum arbitrium, & per solas vires naturae, potest largitio elemosynam, ex quadam naturali dilectione & benignitate, subindeque alios similes actus honestos & moraliter bonos elicere.

9. Dico tertius, Homo in statu naturae lapsæ, per solas naturae vires potest elicere aliqua opera moraliter bona, seu ad hujus vita honestatem pertinentia; subindeque ad illa, nec requiritur gratia strictæ sumptuæ, nec auxilium speciale ordinis naturalis, sed sufficit generalis Dei motio & cursus.

Probatur primus ex Tridentino less. 6. can. 1. ubi sic habetur: Si quis dixerit hominem suis operibus, quæ vel per humana natura vires, vel per legis doctrinam sunt, absque divina per Iesum Christum gratia posse justificari coram Deo, anathema sit. Quibus verbis Concilium manifeste supponit, per vires naturae, absque Iesu Christi gratia, aliqua opera moraliter bona effici posse: Sed hoc intelligi nequit de operibus bonis solum ex officio, vel ex objecto, & malis ex fine & intentione operantis: Ergo Concilium supponit per vires naturae posse fieri aliqua opera bona, non solum ex objecto, sed etiam ex fine operantis. Minor probatur, cum enim opera bona solum ex objecto, & mala ex fine & intentione operantis, sint verè peccata (ut constat de elemosyna data fœminæ indigenti, ex intentione eam inducendi in peccatum) haereticorum errorum Concilium in illo canone proscriptum, non erant

expresæ

expresæ hominem in statu naturae corruptæ posse per virtutem naturæ sua, aliquod bonum particulare agere. Quibus verbis excludit quodcumque auxilium speciale, distinctum à concursu generali: non enim dicimus hominem posse per virtutem sua naturæ id ad quod requiritur speciale auxilium, ut potest merè gratuitum, & naturæ nullo modo debitum.

13. Nec valet quod ait Vasquez, & post ipsum Contensonum, nimis in hac questione illi adherens, S. Doctorem ibi non loqui de bono morali, sed naturali, quia (inquit) afferit in exemplum opera quæ sunt proper commoditatem naturæ, vel ad gubernationem externam, nempè adficare domos, plantare vineas &c. Unde concedit quidem posse dari sine gratia bonos architectos, & bonos vinitores, sed non bonos justos. Non valet inquam, tum quia quæst. 24. de veritate jam citata, afferit exemplum elemosynæ, quam nemo dubitat esse opus honestum & moraliter bonum. Tum etiam, quia D. Thomas huc art. 2. afferens exemplum de operibus quæ sunt proper commoditatem naturæ, vel ad gubernationem externam, loquitur de illis, prout sunt ex deliberatione: constat autem in doctrina D. Thomæ nullum dari opus deliberatæ factum, quod in individuo neque sit moraliter bonum, neque moraliter malum, sed indifferens ad bonitatem vel malitiam moralis: Ergo loquitur de illis operibus, ut sunt in genere moris, non vero prout solum pertinent ad ordinem naturæ, & sunt proper ejus commodum vel utilitatem.

14. Probatur quartus conclusio hac ratione quam idem S. Doctor ibidem insinuat: Homo in statu integratæ & innocentie poterat per sua naturalia omne bonum morale sua naturæ proportionatum operari: Ergo in statu naturae lapsæ potest ex viribus sua naturæ, saltem aliquem actum honestum & moraliter bonum, elicere. Cetera sententia patet, liberum enim hominis arbitrium, scilicet propensio naturalis quam homo habet ad statu naturae honestum & rationi consonum, non est totaliter extincta per peccatum originale, sed dumtaxat debilitata, & infirmata, ut afferit Tridentinum less. 6. can. 5. Ergo quemadmodum homo infirmus, et si non possit perfectè moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinae, potest per seipsum aliquem motum imperfectum habere; ita homo in statu naturae lapsæ poterit propriis viribus aliquod opus morale ordinis naturalis efficiere, et si non omne, quod est proprium hominis sani.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio ex Augustino epist. 107. ad Vitalem dicente: Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus, nam ex verbis illis hoc argumentum deducitur: Supposita etiam originali culpa homo potest Deum super omnia diligere, & tamen quia id non potest per naturæ vigorem, Augustinus afferit nos perdidisse liberum arbitrium ad diligendum Deum: Ergo si homo lapsus nullum bonum opus morale ordinis naturalis, viribus propriis possit efficiere, et si id possit per gratiam, verum erit dicere, quod liberum arbitrium ad operandum bonum, primi peccati granditate perdidimus.

Nec valet quod ait Vincentius Contensonius, nempè quod ut liberum arbitrium ad operandum bonum dici possit primi peccati granditate non fuisse extinctum, sed attenuatum dumtaxat & infirmatum, sufficit quod ex viribus propriis, & sine auxilio gratiae, possit elicere opera bona ex officio

seu ex objecto, quamvis ex fine operantis sint mala. Non valet, inquam, cum enim talia opera sint peccati labo sordida, si homo in statu naturae lapsæ, ex viribus liberi arbitrij ea solum elicere possit, sequitur liberum arbitrium in illo statu non nisi ad peccandum valere, subindeque nos primi peccati granditate liberum arbitrium ad bene operandum amississe, quod Tridentino repugnat.

§. I.I.

Solventur objections.

15. Objicies primò contra primam conclusionem: Ad moralē bonitatem actuum humanorum, necesse est quod in Deum referantur: Sed in illum referuntur per charitatem: Ergo ad bonitatem moralē actuum humanorum requiriunt charitatis imperium.

Respondeo negando Majorem, licet enim ad bonitatem supernaturalem & meritoriam actuum humanorum, requiratur quod ab operante referatur in Deum, per charitatis imperium; ad illorum tamen honestatem & bonitatem moralē, non exiguntur de illis, prout sunt ex deliberatione: constat autem in doctrina D. Thomæ nullum dari opus deliberatæ factum, quod in individuo neque sit moraliter bonum, neque moraliter malum, sed indifferens ad bonitatem vel malitiam moralis: Ergo loquitur de illis operibus, ut sunt in genere moris, non vero prout solum pertinent ad ordinem naturæ, & sunt proper ejus commodum vel utilitatem.

16. Objicies secundum contra secundam conclusionem: Nullum potest dari opus sine intentione recta, juxta illud Ambrosij lib. 1. offic. cap. 3. Affidatus nomen imponit operi tuo: Sed non potest dari intentio recta sine fide, cum fides sit veluti mentis oculus qui intentionem dirigit: Ergo nec opus bonum. Unde Augustinus super Psalm. 31. Nemo computet opera sua bona ante fidem, ubi enim fides non erat, bonum opus non erat: bonum enim opus intentionis facit, intentionem fides dirigit.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad illius probationem dicendum cum D. Thoma 2.2. quæst. 10. art. 4. ad 2. quod fides dirigit intentionem respectu finis ultimi supernaturalis, sed ratio naturalis potest dirigere intentionem respectu alicuius boni connaturalis. Unde Augustinus loco citato loquitur de operibus bonis ordinis supernaturalis, non vero de bonis bonitate solum moralis ordinis naturalis, de quibus solum agimus in praesenti.

17. Objicies tertius: D. Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 3. docet fidem ad omne opus bonum desiderari, subindeque nullum opus sine fide esse bonum, ex quo infert opera omnia infidelium esse peccata, & virtutes Philosophorum non sunt veritas virtutes, sed vita.

Respondeo hæc Augustini testimonia quibus potissimum confidit Jansenius, necessariò ab illo esse benigna aliqua interpretatione lenienda. Augustinus enim loco citato, non qualecumque fidem ad bonum opus exigit, sed fidem quæ per charitatem operatur, quæ non solum in infidelis, sed nec etiam in peccatore Christiano, minimè invenitur,